

*Чвєртко Людмила Андрїївна,
кандидат економїчних наук, доцент,
доцент кафедри фїнансїв, облїку та економїчної безпеки;
Кирилїок Ірина Миколайївна,
кандидат економїчних наук, доцент,
доцент кафедри технологїй та органїзацїї туризму
ї готельно-ресторанної справи;
Уманський державний педагогїчний унїверситет
їменї Павла Тичини*

БРОКЕРСЬКЕ СТРАХОВЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

В економїчно розвинених країнах посередництво є невід'ємною частиною страхових вїдносин, а страховї та перестраховї брокери – одними з найважливїших професїйних суб'єктїв нацїональних страхових ринкїв.

Страховї (перестраховї) брокери займаючись пїдготовкою, укладанням та супроводом договорїв страхування (перестраховування) на пїдставї брокерських угод зї страхувальниками або перестраховувальниками, справляють суттєвий вплив на формування клїєнтоорїєнтованого ринку страхових послуг. Страховї посередники допомагають страхувальникам перекласти витрати у зв'язку з рїзноманїтними ризиками на професїоналїв-страховикїв. Слїд зазначити, що в Україні, згїдно з чинним законодавством, посередницьку дїяльнїсть у сферї перестраховування дозволяється здїйснювати як страховим, так ї перестраховим брокерам за умови виконання ними вимог щодо здїйснення дїяльностї страхового та перестрахового брокера [1].

Вїдповїдно до ст. 15 Закону України «Про страхування», страхова дїяльнїсть в Україні також може проводитися за участю страхових посередникїв [1], якими можуть бути страховї або перестраховї брокери та страховї агенти. Дїяльнїсть страхових агентїв ї страхових брокерїв дуже схожа мїж собою, але їхнїй юридичний статус чїтко розрїзняється.

Страховї брокери є незалежними суб'єктами страхового ринку, що здїйснюють пїдприємницьку дїяльнїсть вїд свого їменї та зареєстрованї в порядку, передбаченому Законом України «Про державну реєстрацїю юридичних осїб, фїзичних осїб-пїдприємцїв та громадських формувань» [2]. Крім Закону України «Про страхування», їх дїяльнїсть регулюється низкою нормативно-правових актїв, прийнятих Нацїональною комїсією, що здїйснює державне регулювання у сферї ринкїв фїнансових послуг, зокрема розпорядженнями «Про затвердження Положення про реєстрацїю страхових та перестрахових брокерїв ї ведення державного реєстру страхових та перестрахових брокерїв» [3], «Про затвердження Порядку складання та подання звітностї страхових та / або перестрахових брокерїв» [4] та «Про затвердження Порядку та вимог щодо здїйснення посередницької дїяльностї на територїї України з укладання договорїв страхування зї страховиками-нерезидентами» [5]. Згїдно з чинним законодавством, право на провадження посередницької

діяльності у страхуванні (перестраховуванні) мають страхові та / або перестрахові брокери, які внесені до державного реєстру, а також страхові та / або перестрахові брокери-нерезиденти, які в установленому порядку письмово повідомили про намір здійснювати діяльність на території України [3].

Страхові брокери, володіючи спеціальними знаннями з всіх сфер страхування, орієнтуючись у законодавчій базі, знаючи межі можливостей широкого кола страхових компаній, здатні повною мірою забезпечити реалізацію інтересів споживачів страхових послуг.

В Україні страхове посередництво традиційно широко представлене практикою роботи страхових агентів. Розвиток брокерської діяльності збігається у часі з появою приватного страхування та початком формування власне страхового ринку. Проте дотепер попит на послуги страхових брокерів у нашій країні, незважаючи на позитивну динаміку деяких показників діяльності цих суб'єктів страхового ринку, є надто низьким.

Оцінка статистичних даних про надання посередницьких послуг у страхуванні та перестраховуванні в Україні, представлених на офіційному сайті Нацкомфінпослуг [6], показує, що взаємодія страховиків, страхувальників і страхових та перестрахових брокерів перебуває тільки на початковому етапі розвитку. Свідченням цього є незначні показники частки договорів страхування, укладених брокерами зі страховиками-резидентами на користь страхувальників у загальній кількості договорів (крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті): у 2017 р. значення цього показника становило лише 6% (у 2016 р. – 6,15%). У 2016–2017 рр. частка страхових платежів, отриманих страховиками-резидентами за договорами страхування, укладеними зі страхувальниками за брокерської підтримки, у валових страхових преміях українських страховиків дорівнювала близько 0,3%. Це свідчить про недостатній рівень страхової культури та обізнаності потенційних страхувальників про переваги співпраці зі страховими посередниками, а також про їхню неготовність додатково оплачувати вартість послуг брокера навіть за умови оптимально підбраного страхового захисту для себе.

Варто зауважити, що питання фінансування послуг страхових брокерів в Україні є предметом дискусії науковців та практиків страхової справи. Адже через недосконале законодавство оплата за такі послуги збільшує для страхувальників ціну страхової послуги в цілому. Зокрема, як зазначають дослідники, посередництво страхового брокера може обійтися страхувальнику у близько 15–20% від ціни страховки [7, с. 125], тоді як у провідних країнах світу страхові брокери отримують винагороду від страхових компаній, або така винагорода здійснюється на умовах взаємної оплати посередницьких дій брокера.

Брокери, надаючи професійні посередницькі послуги, створюють можливості для реалізації перестраховувальних послуг, прискорюють та полегшують укладання й здійснення перестраховувальних угод, забезпечують формування перестраховувальних відносин між учасниками вітчизняного і зарубіжного ринків перестраховування, сприяють підвищенню інтенсифікації фінансових потоків за перестраховувальними операціями між окремими країнами. Використовуючи широку базу даних про учасників ринку перестраховування,

брокерські компанії спроможні надати послуги з розміщення та прийняття ризику за найбільш прийнятних умов і забезпечити виконання учасниками перестраховування взятих на себе зобов'язань.

Низька місткість перестраховального ринку України та необхідність забезпечення гарантій захисту майнових інтересів страхувальників сприяли більш активному поширенню посередницьких послуг саме в перестрахованні. Зокрема, в 2011–2017 рр. у структурі премій, що надійшли за договорами страхування та перестраховування, укладеними за посередництвом брокерів, обсяги надходжень перестрахових платежів склали у середньому понад 89%. При цьому левову частку страхових ризиків вітчизняні страховики передають у зарубіжне перестраховування, а іноземні перестраховики, як зазначає О. Кнейслер, практично не беруть на перестраховування ризику без брокерської підтримки [8, с. 228]. Аналіз показує, що частка перестрахових премій, які надійшли за договорами, укладеними за участі брокерів, у структурі перестраховування ризиків у нерезидентів характеризується тенденцією до зростання й уже три роки поспіль становить понад 30% сплачених платежів. Вітчизняні страховики, використовуючи брокерські послуги, здебільшого перестраховують потенційно високозбиткові ризики майнового страхування. Частка надходжень за цими видами страхування у загальному обсязі перестрахових платежів, отриманих перестраховиками за договорами, укладеними через брокерів, складає більше 50% (у 2017 р. – 54,3%).

Зростання ролі брокера як посередника, що працює в інтересах клієнта, зумовлює необхідність формування та розвитку власного інституту страхових брокерів для страхового ринку України. При цьому особливої уваги потребує питання створення професійних перестрахових компаній зі значними обсягами ліквідних активів. Водночас зменшення кількості страхових та перестрахових брокерів в Україні, що має місце в останні роки (зі 101 од. у 2004 р. до 60 од. у 2017 р.) свідчить про відсутність належної уваги до цієї сфери страхових відносин з боку держави. Недостатнє фінансування зазначеного сегмента страхового бізнесу, на думку дослідників, обмежує кількість високоосвіченої молоді, яка б виявила бажання займатись брокерською діяльністю, та зацікавленість у формуванні ґрунтовної інформаційної бази [9, с. 173].

Значними перешкодами для розвитку страхового посередництва в нашій країні є нестабільна соціально-економічна ситуація на сучасному етапі та особливість культурно-історичних традицій українського суспільства. Вітчизняний страховий ринок, як показують дослідження, займає досить незначне місце в економіці країни та потребує змін в державному регулюванні, а саме: посилення правових та економічних механізмів захисту інтересів страхувальника та стимулювання населення і роботодавців до укладання договорів; удосконалення інвестиційно-кредитного законодавства, напрямів та сфер діяльності страховиків України [10, с. 182].

Отже, становлення посередницьких відносин в нашій країні відбувається в умовах економічної нестабільності та недосконалості законодавчої бази у сфері страхування. Кількість страхових брокерів на страховому ринку України не відповідає тенденціям ринків економічно розвинених країн, а показники їх

діяльності – вимогам вітчизняного страхового ринку. Прагнення України інтегруватись у світовий економічний простір, стати повноправним членом Європейського Союзу та важливе значення посередницької діяльності у страхуванні й перестраховуванні визначають необхідність удосконалення підходів до державного регулювання цієї діяльності.

Список використаних джерел

1. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
2. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України № 755-IV від 15.05.2003 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/755-15>
3. Про затвердження Положення про реєстрацію страхових та перестрахових брокерів і ведення державного реєстру страхових та перестрахових брокерів : Розпорядження Держфінпослуг № 736 від 28.05.2004 р URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0801-04>
4. Про затвердження Порядку складання та подання звітності страхових та/або перестрахових брокерів : Розпорядження Держфінпослуг № 4421 від 04.08.2005 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0955-05>
5. Про затвердження Порядку та вимог щодо здійснення посередницької діяльності на території України з укладання договорів страхування зі страховиками-нерезидентами : Розпорядження Держфінпослуг № 8170 від 25.10.2007 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1288-07>
6. Інформація про посередницькі послуги у страхуванні та/або перестраховуванні // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-poserednytski-posluhy-u-strakhuvanni-taabo-perestrakhuvanni.html>
7. Махортов Ю. О., Телічко Н. О. Роль страхових брокерів у розвитку страхового ринку України // Економічний вісник Донбасу. 2009. № 4 (18). С. 122–129.
8. Кнейслер О. В. Ринок перестраховування України: теоретико-методологічні доміанти формування та пріоритети розвитку: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
9. Клапків Ю. М. Конфлікт інтересів у діяльності страхових посередників / Ю. М. Клапків // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка. 2017. Вип. 2. С. 171–176.
10. Мельничук Ю. М. Аналіз законодавчої бази страхування життя в Україні // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2015. Вип. 11 (2). С. 181–189.